

РОЗВИТОК УНІВЕРСИТЕТСЬКОЇ ЕКОСИСТЕМИ ДИСТАНЦІЙНОЇ ОСВІТИ В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ

*Юлія Горбова, к.соц.н, директор Інституту
соціологічних досліджень*

*Владислав Горбо, в.к.соц.н, доц.
Чайка Віктор,
кафедра соціології*

ОСОБЛИВОСТІ СТАВЛЕННЯ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ ДО ДИСТАНЦІЙНОГО ФОРМАТУ НАВЧАННЯ: СОЦІОЛОГІЧНИЙ АСПЕКТ АНАЛІЗУ

Актуальність обраної проблематики полягає у суттєвому інтересі до дистанційного формату навчання серед здобувачів вищої освіти. За останні роки зростає кількість навчальних закладів, які пропонують програми в дистанційному форматі, а також здобувачів, які обирають саме цей спосіб отримання освіти. Такий попит на дистанційне навчання породжує необхідність вивчення особливостей ставлення саме цільової аудиторії — здобувачів вищої освіти — до цієї форми навчання. Обрана соціологічна ретроспектива дозволяє розкрити різноманітні аспекти відношення здобувачів до дистанційного навчання: їхні мотивації, вплив на академічну успішність, переваги та недоліки в порівнянні з традиційним навчанням, а також роль соціокультурного контексту у формуванні їхнього ставлення до даної форми освіти.

Для емпіричної ілюстрації обраної наукової проблематики, представимо аналіз результатів опитування здобувачів вищої освіти проведеного інститутом соціологічних досліджень в Київському національному економічному університеті імені Вадима Гетьмана. Польовий етап дослідження проходив з 1 по 10 травня 2023 року. Опитано: 777 респондентів [1]. Дослідження проводилось в рамках проєкту «DEFEP-Distance Education for Future».

Для початку проведемо наративний аналіз відповідей здобувачів вищої освіти на відкрите питання «Що перш за все спадає Вам на думку, коли Ви чуєте словосполучення «дистанційна освіта»?». Переважна більшість респондентів акцентує увагу на розширенні можливостей розвитку власної освітньої траєкторії: (*«Навчання онлайн з можливістю гнучкого графіку»; «Асинхронний формат навчання, лекції записані на відео і доступні у будь-який час»; «Освіта будь-де»; «Дистанційна освіта для мене зараз це спасіння. Я з прифронтового міста і не маю змоги виїхати»; «Є можливість поєднання з іншими справами та гнучкість часу»*). Ще одним позитивним аспектом дистанційної освіти здобувачі визначили збільшення вільного часу котрий можна з користю провести (*«Багато вільного часу для опрацювання матеріалів»; «Більше можливостей»; «...це однозначно легкість у поєднуванні освітнього процесу і роботи.»*) Фіксуються й певні негативні асоціації пов'язані з дистанційною освітою, в більшості вони зумовлені військовими діями. Респонденти багато уваги приділяють зміні власного стану емоційного та фізичного здоров'я і як наслідок великої кількості часу проведеного за монітором комп'ютера чи ноутбука (*«Поганий зір»; «Розчарування»; «Нудьга та відчай» «Цілий день сидіти за пристроєм і щось вивчати»*). Присутні поодинокі скарги на недостатній рівень технічного забезпечення та розвитку дистанційної освіти як такої (*«Поганий інтернет»; «Не достатньо розвинута галузь»*). Оскільки було зафіксовано певні аспекти впливу дистанційного навчання на емоціональний стан здобувачів, більш детально вивчимо цю тему.

Таблиця 1— Розподіл відповідей респондентів на питання: «Які емоції викликав у Вас перехід до дистанційного формату навчання?»

Мене засмутив і розчарував цей перехід	18,9%
Це не викликало майже ніяких емоцій	33,7%
Перехід викликав задоволення і радість	47,4%

Незначний відсоток респондентів відчують негативні емоції, такі як засмучення та розчарування, пов'язані з переходом до дистанційного навчання. Це може бути спричинено втратою прямого контакту з викладачами та однокурсниками, складнощами у засвоєнні матеріалу або невпевненістю у нових навчальних умовах. 33,7% респондентів стверджують, що перехід до дистанційного навчання не викликав у них майже жодних емоцій. Це може вказувати на те, що деякі здобувачі можуть сприймати такий перехід як нормальну частину навчального процесу. Втім, майже половина опитаних відчують позитивні емоції, такі як задоволення та радість, пов'язані з переходом до дистанційного навчання. Це може бути викликано зручністю та гнучкістю навчального процесу в дистанційному форматі, можливістю самостійного планування особистого розпорядку або новими можливостями для освіти. Загальна тенденція показує неоднородність емоційних реакцій здобувачів на перехід до дистанційного навчання, що відображається у різних відсотках відповідей у кожній категорії. Далі спробуємо визначити сутнісні характеристики ставлення здобувачів до асинхронного формату освітньої взаємодії.

Таблиця 2 — Розподіл відповідей респондентів на питання: «Як можна описати асинхронний режим освітньої взаємодії?»

Дозволяє економити багато часу для інших справ	71,2%
Цей режим є зручнішим за інші через відсутність розкладу	65,3%
Асинхронний режим зменшує втому від праці з комп'ютером та гаджетами	51,6%
Такий режим дозволяє зберегти психологічний комфорт	51,0%
Цей режим не надає відчуття справжнього навчання	30,0%
За такого режиму знання засвоюється гірше	27,7%
За такого режиму мені не вистачає комунікації	25,1%
Мені важче змушувати себе вчитися за такого режиму	23,0%
Такий режим сприяє змістовнішим консультаціям викладачів	18,3%

Більшість здобувачів освіти 71,2% вважають асинхронний режим навчання привабливим через його гнучкість та відсутність чіткого розкладу, що відкриває можливості для самостійного планування часу. Деякі респонденти 27,7% опитаних відмітили, що асинхронний режим може

спричиняти погіршення засвоєння матеріалу. Можливо, це є наслідком відсутності безпосереднього спілкування з викладачем або одногрупниками на що вказали 25,1% респондентів. Така відсутність необхідної комунікації в асинхронному режимі, може вплинути на академічну та соціальну адаптацію здобувачів. 23,0% опитаних відзначили проблеми самомотивації як невід’ємний аспект дистанційного навчання. Деякі здобувачі вважають, що асинхронний режим не забезпечує відчуття справжнього навчання. Значна кількість здобувачів погоджуються, що асинхронний режим дозволяє ефективно використовувати час, що може бути складніше в умовах традиційного навчання.

Таблиця 3 — Розподіл відповідей респондентів на питання: «Які форми викладання матеріалу Ви вважаєте найефективнішими за дистанційного навчання?»

Онлайн-лекція з презентацією (PowerPoint і т. п.)	89,8%
Відеозапис лекції	65,9%
Стислий конспект лекції	65,1%
Дистанційний курс Moodle	57,7%
Електронні інтерактивні матеріали	43,8%
Відеоніструкції та скрінкасти	39,4%
Підручники, посібники з теми	34,2%
Статті, монографії з теми	19,6%
Аудіозапис лекції	8,9%
Онлайн-лекція без презентації	6,7%

Висока популярність використання онлайн-лекцій з презентацією та відеозаписів лекцій свідчить про те, що респонденти вважають ці технології важливими елементами дистанційного навчання. Що вказує на зростання ролі цифрових інструментів у навчальному процесі і вплив їхньої якості на ефективність освіти. Респонденти виказують зацікавленість у різноманітних форматах навчального матеріалу, від відео та аудіозаписів до текстових конспектів, електронних інтерактивних матеріалів та курсів. Це свідчить про необхідність розширення доступних ресурсів для задоволення різних потреб і освітніх траєкторій здобувачів. Необхідно звернути увагу на високий відсоток відповідей, які підтримують використання електронних інтерактивних

матеріалів та дистанційних курсів у системі Moodle. Високий відсоток позитивних відгуків щодо дистанційного курсу Moodle може вказувати на важливість системи організаційної підтримки та ресурсів для здобувачів у процесі дистанційного навчання. Представлені дані підкреслюють значення технологій, різноманітності матеріалів та організаційної підтримки для ефективного дистанційного навчання.

Підводячи підсумки необхідним на нашу думку постає окреслення подальших перспектив дослідження обраної проблематики. По-перше, слід звернути увагу на розбудову емпіричної бази дослідження, яка включатиме аналіз ставлення респондентів до дистанційної форми навчання на різних етапах їхньої освітньої траєкторії, зокрема на етапах підготовки до вступу, активного навчання та завершення освітнього процесу. Важливо розглядати не лише позицію здобувачів, а й урахувати думки викладачів та адміністраторів університетських закладів, а також оцінки експертів у галузі освіти. Другим напрямком є вивчення впливу соціокультурних та економічних чинників на ставлення здобувачів вищої освіти до дистанційного навчання. Розгляд таких аспектів, як соціальний статус, географічне положення, доступність технологій та ресурсів для здійснення дистанційного навчання, може надати новітні пояснювальні характеристики у цій проблематиці. Усі ці напрямки мають великий потенціал для подальшого дослідження та дозволять отримати більш глибоке розуміння особливостей ставлення здобувачів вищої освіти до дистанційного навчання з соціологічної перспективи. Врахування цих аспектів сприятиме розробці ефективних стратегій підвищення якості та доступності вищої освіти в умовах викликів сучасності.

Список використаних джерел

1. Горбова Ю. С. Чайка В.Г. Комплексний звіт за результатами соціологічного дослідження в рамках проєкту Erasmus+ ka2 DEFEP «Дистанційна освіта майбутнього: найкращі практики ЄС у відповідь на запити сучасних здобувачів вищої освіти та ринок праці». URL: https://kneu.edu.ua/ua/ndi/inst_sociology/defef/